

בבית המשפט העליון

רע"ב 4982/14

לפני: כבוד השופט א' רובינשטיין

המבקש: אלברט זולנוב

נגד

המשיבים: 1. מדינת ישראל
2. נציב שירות בתי הסוהר

בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי מרכז-לוד בעת"א 49274-04-14 מיום 30.6.14 (הנשיא א' טל)

בשם המבקש: עו"ד מאיה סטול-רייטן

בשם המשיבים: עו"ד לירון הופפלד

החלטה

א. בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי מרכז-לוד בעת"א 49274-04-14 מיום 30.6.14 (הנשיא א' טל), בו נדחתה עתירת המבקש לביטול החלטת מפקד מחוז המרכז בשירות בתי הסוהר מיום 3.4.14, לפיה אין המבקש – אשר התחיל את ריצוי מאסרו בעבודות שירות – רשאי לשוב ולהשלים את יתרת המאסר בדרך זו, ועליו להתייצב למאסר מאחורי סורג ובריה.

רקע והליכים

ב. בגזר דין מיום 23.1.13 (ת"פ 4444-08-11, בבית משפט השלום ברמלה) הוטלו על המבקש 5 חודשי מאסר לריצוי בעבודות שירות בגין עבירות של תקיפה וניסיון לתקיפה בנסיבות מחמירות, שתיהן כנגד רעייתו. גזר הדין הסתפק בעבודות שירות חרף שתי הרשעות קודמות באלימות ומאסר מותנה, משיקולי שיקום. ברקע הדברים יצוין, כי בני הזוג מצויים מזה שנים בהליכי גירושין, ולהם שלושה ילדים. הילדים – שלושתם קטינים וכנמסר בגיל הגן – מתגוררים עם אמם בקרית מלאכי,

ולמבקש הסדרי ראייה לפיהם הוא מתראה עמם פעמיים במהלך השבוע ובסופי שבוע אחת לשבועיים. על פי חוות דעת מטעם עובדת סוציאלית במחלקה לשירותים חברתיים בקריית מלאכי מיום 17.6.14 שצורפה לבקשה, מתקשה האם לתפקד ולטפל לבדה בילדים ללא עזרת המבקש.

ג. בחוות דעת הממונה על עבודות שירות (להלן הממונה) מיום 17.1.13, בעקבות החלטת בית משפט השלום, נמצא המבקש מתאים לביצוע עבודות שירות. בחוות הדעת נוספה הערת הרופא הבודק, לפיה המבקש "כשיר לעבודות שירות עם מגבלות, ללא הרמת משקל כבד, ללא מאמץ עם יד שמאל". יודגש, כי בחוות הדעת מיום 17.1.13 צוין, כי בעת הראיון שאל המבקש בדבר אפשרות לקיצור שעות העבודה כדי לאפשר לו לפזר את ילדיו במסגרותיהם השונות בבוקר ולאסוף אותם בצהריים. הובהר לו, כי הדבר מהווה חריגה מנהלי עבודות השירות ולא יתאפשר. כן ביקש הממונה בחוות הדעת מבית המשפט להבהיר בפני המבקש, כי "מדובר בתנאי העסקה קפדניים ונוקשים וכל חריגה מכללים אלו יש בה כדי להפסיק את עבודות השירות וביצוע העונש במאסר ממש". בהחלטה מיום 23.1.14, קבע בית משפט השלום כי אין צורך בעמדת התביעה לעניין בקשתו זו של המבקש, נוכח עמדתו של הממונה בחוות דעתו. למרות זאת הוסיף בית המשפט, כי ככל שניתן יהיה לסייע למבקש בעניין זה מתבקש הממונה לעשות כן, אך זאת בכפוף לשיקוליו, ובדגש כי אין באמור כדי להוות החלטה שיפוטית.

ד. המבקש התייצב בפני הממונה לראשונה ביום 10.3.13 ונשלח לעבודה בתחום כיבוי האש באשדוד. בהמשך נעשו נסיונות להקל על המבקש באשר לילדיו, לרבות העברה לקרבה גדולה יותר לעיר מגוריו, ואף צמצום שעות העבודה בכחצי שעה בבוקר ובצהריים. מעיון בדוחות הממונה על ציר הזמן עולה, כי בין התאריכים 2.4.13 ו-28.7.13 נערכו למבקש שש (!) שיחות בירור בעקבות הפרות שונות של הוראות המפקח על עבודות השירות. על פי הדוחות, המבקש נעדר תכופות ממקום עבודתו וסירב לשתף פעולה עם מעסיקיו השונים; מעסיקים לשון רבים, שכן כדי להקל עליו שובץ המבקש מחדש לשישה (!) מקומות עבודה שונים על פני תקופה זו. בתום שיחת הבירור השישית במספר, שנערכה ביום 28.7.13, הוחלט כי המבקש יזומן לשימוע. עוד עולה, כי במהלך חודש אוגוסט 2013 לא הגיע המבקש כלל למקום עבודות השירות, בטענה כי הוא מחכה לשימוע שייערך בעניינו.

ה. ביום 2.9.13 נערך למבקש שימוע, ובו הומלץ על הפסקה מינהלית של עבודות השירות, נוכח התנהלותו כמתואר. בהתאם לכך, ביום 12.9.13 החליט מפקד מחוז

המרכז בשירות בתי הסוהר על הפסקת עבודות השירות של המבקש והמשך ריצוי מאסרו בבית הסוהר. המבקש עתר כלפי החלטה זו עתירה לבית המשפט המחוזי מרכז-לוד (עת"א 33403-11-13), בטענה כי נפלו פגמים מהותיים בהליך השימוע. ביום 27.1.14, ומבלי להתייחס לטענות המבקש, הורה בית המשפט (הנשיא א' טל) לממונה לקיים שימוע נוסף בעניינו של העותר. בתוך השימוע השני, שהתקיים ביום 24.3.14, חזר עורך השימוע על המלצתו. בהתאם לכך קבע מפקד מחוז המרכז בהחלטתו מיום 3.4.14- ההחלטה נשוא הבקשה – כי עבודת המבקש כעובד שירות תופסק וכי ישא את יתרת עונשו בבית הסוהר.

הבקשה

ו. המבקש טוען, כי היעדרויותיו ממקום העבודה נבעו מרצונו לקיים את הסדרי הראיה עם ילדיו. לדבריו, סירובו של הממונה לאפשר לו פעמיים בשבוע לצאת ממקום העבודה כשעה לפני תומה ולשוב אליו בבוקר למחרת באיחור כשעה, אילץ אותו לבחור בין שני צוים שיפוטניים – האחד, גזר הדין שהטיל עליו את ביצוע עבודות השירות, ומנגד החלטת בית המשפט לענייני משפחה בעניין הסדרי הראיה עם ילדיו. בהקשר זה מוסיף המבקש וטוען, כי בקשתו מעלה שאלה משפטית כללית, והיא כיצד על אסירים עובדי שירות לפעול כאשר גזר הדין המטיל עליהם ביצוע עבודות שירות מתנגש בהחלטה שיפוטית אחרת בדבר קיום הסדרי ראיה. עוד טוען המבקש, כי אי-עמידתו בהסדרי הראיה משמעה הזנחת ילדיו, שכן אמם אינה יכולה לקחתם ולטפל בהם באותם ימים. כן הוסיף, כי שגה בית המשפט המחוזי בהסתמכו על סיכום רכז עבודות השירות, שאינו מדויק; לדבריו, הסיכום אינו מתייחס לכך שחלק מן ההיעדרויות היו מוצדקות נוכח מצבו הרפואי, ושסירובו לשתף פעולה עם חלק מן המעסיקים נבע ממצבו הרפואי המונע ממנו להרים משאות כבדים, כפי שנרשם בחוות דעת הממונה.

ז. בתגובת המשיבים נטען, כי יש לדחות את הבקשה על הסף, באשר אין היא מעלה שאלה משפטית כללית החורגת מעניינו של המבקש. לגופו של עניין טוענים המשיבים, כי נוכח הפרות החוזרות של תנאי עבודת השירות, החלטת הממונה צודקת וסבירה בנסיבות. אשר לטענות המבקש בדבר מצבו הרפואי נטען, ראשית, כי לא המציא אישורים רפואיים על היעדרויותיו; עוד נטען, כי הובהר למבקש שאין בחוות הדעת הרפואית כל הוראה לפיה עליו לבצע עבודה משרדית בלבד, אלא הגבלה על המטלות הפיזיות אותן ניתן לדרוש ממנו לבצע, וכי היה עליו לעמוד במטלות. ביחס להסדרי הראיה טוענים המשיבים, כי כבר בפגישתו הראשונה של המבקש עם הממונה,

הובהר לו (כאמור) שתנאי עבודות השירות הם נוקשים, ולא ניתן יהיה להיענות לבקשתו להתאים את שעות העבודה להסדרי הראיה. עם זאת הודגש, כי חרף זאת נעשו מספר נסיונות על ידי הממונה להתאים את מקום עבודתו ושעות העבודה להסדרי הראיה של המבקש. לבסוף נטען, כי אי-עמידתו של המבקש בשעות העבודה הנדרשות אינו מהווה הטעם היחיד להחלטת הממונה, אלא חלק מן המכלול, הכולל כמפורט היעדרויות ממושכות ללא אישור ואי שיתוף פעולה עם המעסיקים.

הכרעה

ח. לאחר העיון, לא אוכל להיעתר לבקשה. על פי השקפה רווחת בפסיקה, רשות ערעור בהחלטות הנוגעות לעתירות אסירים תינתן רק כאשר הבקשה מעלה שאלה משפטית עקרונית החורגת מעניינם של הצדדים (רע"ב 7/86 וייל נ' מדינת ישראל (1986); וראו, לאחרונה, רע"ב 5419/14 טועאד נ' מדינת ישראל (14.8.2014)). עם זאת, ובמיוחד במקרים בהם ההחלטה השיפוטית הראשונה התקבלה בבית המשפט המחוזי – דהיינו, כאשר הגוף שקבל את ההחלטה הראשונה איננו גוף מעין שיפוטי, דוגמת ועדת השחרורים, אלא גוף מינהלי, דוגמת הממונה ומפקד המחוז כבענייננו – ניתן ביטוי לגישה מרחיבה לפיה יש מקום להגמשה באמות המידה להתערבות (רע"ב 425/09 פריניאן נ' פרקליטות המדינה (2009), חוות דעתו של השופט – כתארו אז – א' גרוניס). אף אנכי נוטה לגישה מקלה זו, הרואה בבקשות אלה כמעין בקשה ב"גלגול שני", ראו גם רע"ב 6687/09 אביטל נ' שירות בתי הסוהר (2009); רע"ב 697/13 מדינת ישראל נ' מוסלי (2013). הדברים נכונים גם כאשר עסקינן בבקשת רשות ערעור על החלטה בדבר הפסקת עבודות שירות (ראו רע"ב 6757/08 אבוטסא נ' מדינת ישראל (2008); רע"ב 1703/13 מחמד נ' מדינת ישראל (2013)). ואולם גם במשקפי הגישה המקלה חוששני כי אין להיעתר לבקשה הנוכחית.

ט. במישור הנורמטיבי, ביצוע עונש המאסר בדרך של עבודות שירות בא חלף מאסר מאחורי סורג ובריח, אך הוא נתפס כמאסר בפועל; הוא בבחינת פריבילגיה שיפוטית ואינו מובן מאליו. הוא נגזר לאחר בדיקת התאמה בעקבות החלטה שיפוטית, ועל דרך הכלל – למען תכלית שיקומית, אך – לעתים – גם בנסיבות חריגות אחרות. הפרה של תנאי העבודה, לרבות היעדרויות ואיחורים, עלולה להביא להמרת העונש למאסר מאחורי סורג ובריח, בהתאם לסעיף 51ט לחוק העונשין, התשל"ז-1977 שענייננו הפסקה מינהלית של עבודות שירות; ראו דברי השופט (בדימ') ע' ארבל ברע"ב 8430/09 אברג'יל נ' מדינת ישראל (2010): "ריצוי העונש בעבודות שירות הינו פריבילגיה הניתנת בידו של הנידון ומהווה חלופה בעלת אופי שיקומי, תחת המאסר

בפועל. נידון אשר התנהלותו מלמדת עליו כי אינו נוטל בשתי ידיו ברצינות ובאחריות את ביצוען של עבודות השירות מסתכן באבדן הפריבילגיה האמורה" (פסקה 11; כן ראו רע"ב 7868/12 אפנג'ר נ' בית המשפט המחוזי נצרת (2013) ורע"ב 11160/07 ביטון נ' מדינת ישראל (2008), בפסקה ז(1)). "מאסר בעבודות שירות אינו 'תכנית כבקשתך, לפי רצונו ואוות נפשו של האדם, ברצותו יבוא למקום העבודה וברצותו יעדר, כעולה על רוחו. הריהו מאסר כדת וכדין' " (רע"ב 1684/13 עראר נ' מדינת ישראל (2013), בפסקה י"ח להחלטה). בהיות עבודות שירות סוג של מאסר בפועל, הגמישות בהן מוגבלת ביותר. יתר על כן, אין להלום גם טרחת-אין-קץ לרשויות בשל הפרות על-ידי אסיר עבודות שירות, על-ידי הכבדה חוזרת ונשנית בשל טרוניות והפרות; אכן, עסקינן בחרותו של אדם, אך על ההחלטה בסופו של יום להידרש גם לראיות המינהליות ולהתייחסות לא רצינית של אסיר פלוני, ההופכת את הריצוי לחוכא ואיטלולא. ועוד אין לדבר בנידון דידן במונחים של "הכרעה" מצד האסיר בין שתי חובות – כלפי הסדרי הראיה וכלפי המאסר. פשיטא שגזר דין פלילי הוא המכריע, וסוגיות הקשורות בנסיבות אישיות צריכות לבוא לפני בית המשפט הפלילי בטרם ייגזר הדין, ואף בנידון דידן הובאו בחשבון על-ידי בית משפט השלום.

י. ואכן, בעניינו באה הטלת העונש בדרך של עבודות שירות כדי לאפשר את המשך תהליך השיקום שעבר המבקש יחד עם משפחתו; ואולם למקרא הדברים נראה כי המבקש סבור, למרבה הצער, כי עבודות השירות "עובדות" אצלו (ראו רע"ב 5742/07 דוידוב נ' היועץ המשפטי לממשלה (2007). למבקש ניתנו הזדמנויות רבות לרצות את מאסרו בדרך של עבודות שירות, אך פעם אחר פעם הקדיח את תבשילו, הפר את התנאים וביקש – ולעיתים אף דרש – כי אלה יותאמו לצרכיו, משל מדובר היה בהתנדבות או יוזמה פרטית שלו, חסד מצדו למערכת, ולא בסנקציה עונשית. כאמור, הוא נעדר פעמים רבות מן העבודה, סירב מספר פעמים לשתף פעולה עם מעסיקיו ודרש לא אחת מן הממונה להתאים את תנאי העבודה לצרכיו. עוד עולה בהקשר זה, כי מתחילת ביצוע עבודות השירות על ידי המבקש (10.3.13), ועד לשימוע הראשון שנערך בעניינו (ביום 2.9.13), קרי תקופה של 6 חודשים, צבר המבקש 55 (!) ימי היעדרות – רק אחד מהם באישור – והשלים רק 44 ימי עבודה.

יא. אכן, בתגובה לפניית המחלקה לשירותים חברתיים בקרית מלאכי, נשלח ביום 13.5.13 מכתב מטעם רכזת עבודות השירות במחוז ובו נרשם, כי נוכח שעות העבודה לא יוכל המבקש לעמוד בהסדרי הראיה; במכתב ביקשה הרכזת, כי ייקבעו הסדרי ראיה בהתאם לשעות אלה. כעולה משיחת הבירור שנערך עם המשיב באותו יום, רכזת

עבודות שירות שוחחה עם פקידת הסעד, וזו אמרה שתפנה לבית המשפט לשם שינוי שעות הסדרי הראיה. יצוין, כי לטענת המבקש הוגשה בקשה זו לבית משפט לענייני משפחה אך נדחתה, ואילו ההחלטה על כך טרם הומצאה לו בשל המצב הבטחוני. כך או אחרת, המבקש לא הפנים למרבה הצער את מהותן של עבודות השירות כמאסר.

יב. בהקשר אחרון זה אציין, כי לא נעלמה מעיני טענת המבקש בדבר תוצאת ההחלטה להפסקת עבודות השירות כלפי ילדיו, שעה שאמם מתקשה לשאת בנטל הטיפול לבדה – כך על פי מכתב מטעם עובדת סוציאלית שצורף לבקשה, ומכתב מטעם אשת המבקש, שבו היא עותרת לאפשר לו להשלים את המאסר בעבודות שירות. מן החומר עולה, כי משפחתו של המבקש מוכרת לרשויות הרווחה ומלווה על ידה. ואולם, גדשה סאת הנסיונות להסדיר את עבודות השירות, ואין איפוא דופי בהחלטה לבטלן. ועם זאת, משהוחלט כי על המבקש לרצות את שארית עונשו בבית הסוהר, אבקש להדגיש את תפקידן של רשויות הרווחה בהמשך מעקב צמוד למשפחתו, כדי לסייע ככל הניתן בתקופה בה יהא אסור.

כללם של דברים

יג. אין בידי איפוא להיעתר לבקשת רשות הערעור. הכרעתו של בית המשפט המחוזי בעינה. המבקש יתייצב לריצוי יתרת מאסרו בבית הסוהר "הדרים" ביום 21.10.14 עד השעה 10:00 בבוקר, או על פי החלטה אחרת של שירות בתי הסוהר; בידו לפנות למיון מוקדם.

ניתנה היום, ו' באלול התשע"ד (1.9.2014).

ש ו פ ט